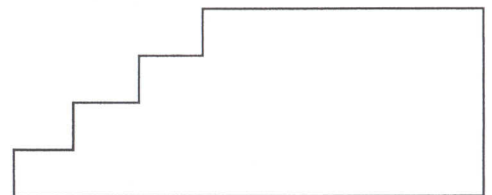

LINGVISTIČKA
EKOLOGIJA:
JEZIČNI RAZVOJ
I VIŠEJEZIČNOST

Uz temu

Dvadeseto je stoljeće postalo plodno tlo za razvoj različitih ekologija među kojima se sve jasnije počelo ocrtavati i područje lingvističke ekologije koje će zacijelo dobiti još veće značenje u dvadeset prvomu stoljeću. Posljednjih je nekoliko desetljeća bilo vrlo burno vrijeme za lingviste, psiholingviste, sociolingviste i sve one koji se bave jezikom, iz perspektive teorije ili prakse. Bez dvojbe, jezični se razvoj, bilo prvoga ili drugoga jezika, istraživao kao nikada prije. Razvoj tehnologija, brži protok obavijesti te olakšana komunikacija iznijeli su na površinu i mnoga pitanja o razvoju dvojezičnosti u pojedinaca ili pak multilingvizmu u društvenim zajednicama. Staro pitanje o prevlasti pojedinoga jezika, to jest o univerzalnom jeziku kao jeziku komunikacije za veći broj jezičnih zajednica, postalo je relevantnim kao nikada prije. Ova se problematika još više pojačala razvojem Europske zajednice i učestalom potrebom za što lakšim i bržim komuniciranjem u kojem ne postoje jezične barijere te koje omogućuje uspješnu i kompetentnu komunikaciju.

Uzmemo li u obzir činjenicu da neslužbeni statistički podaci govore o postojanju oko 5 000 jezika u oko dvjestotinjak država, neizbježno je da su mnogi jezici u međusobnom kontaktu te da je vrlo mali broj zemalja ili pojedinaca koji nemaju neko iskustvo višejezičnosti. Površni dojam koji se često stvara da je višejezičnost posebnost koja se odnosi na samo neke pojedince ili na samo neke društvene zajednice – često je rezultat državnih politika koje, zbog različitih razloga, žele njegovati taj privid. Primjerice, u Velikoj je Britaniji više od 100 jezika u svakodnevnoj uporabi, u Sjedinjenim se Državama čak sedam posto populacije služi kao prvim jezikom nekim drugim jezikom, a ne engleskim, u mnogim europskim zemljama koegzistiraju različiti jezici i u ravnopravnoj su uporabi. Istodobno postojanje većega broja jezika u nekoj društvenoj zajednici nosi sa sobom različite posljedice koje su dalekosežnije od činjenice o postojanju, to jest uporabi dva ili više jezika. One se, prije svega, očituju na kulturološkom, društvenom i izobrazbenom planu.

Valja imati na umu i sociolingvističku činjenicu da svi jezici nemaju jednaki položaj u nekoj društvenoj zajednici (primjerice, dok je španjolski, iako izrazito brojčano dominantan u Sjedinjenim Državama, jezik nižega statusa, neki će europski jezik, poput francuskoga, to jest njegovi govornici, u istoj sredini biti bolje prihvaćen). Višejezičnost ima neke svoje zakonitosti. Gotovo je uvijek predmetom rasprava vodeće politike, predstavlja izrazito važno pitanje u području izobrazbe i tijekom većega dijela prošloga stoljeća u većini je zemalja polako, ali sustavno dolazilo do prevlasti jednoga jezika. Primjer su opet Sjedinjene Države u kojima je većina stanovnika nakon jednoga ili dva naraštaja postala jednojezična. Suprotan je primjer Švedska u kojoj je od razdoblja Drugoga svjetskoga rata do danas došlo do povećanja dvojezičnosti. Ove su pojave ono što se naziva održavanjem jezika (eng. language maintenance) ili jezičnom promjenom (eng. language shift) u kojoj je došlo do asimilacije jezika i govornika s dominantnom kulturom (i jezikom). Druge su promjene preuzimanje leksičkih jedinica iz jednoga jezika i prijenos u drugi, stvaranje 'hibridnih' jezika ili struktura, ili, kao

što je, primjerice, slučaj s keltskim jezikom, dolazi do potpunoga odumiranja, nestajanja jezika (eng. language death).

Europa koja se ujedinjuje neminovno se sve ozbiljnije susreće i s problemom postojanja i opstajanja velikoga broja jezika. Oni su jedno od njezinih bitnih obilježja koja je rese, ali koja nameću i brojna pitanja od kojih je možda najbitnije: kako se jezično povezati, a pri tome ne ugušiti male jezike. Kako održati različitosti čije je ishodište jezik, a uspjeti uspostaviti jedinstvo. Budući da nema jednostavnoga odgovora te da je potrebno mnogo zajedničkoga promišljanja, ova je tema predmetom brojnih rasprava, skupova, udruženja. Primjer je i uspostavljanje Europske godine jezika 2001, u koju se uključilo i naše okružje. Tako je, primjerice, Ministarstvo prosvjete i športa osnovalo Nacionalni odbor za obilježavanje Europske godine jezika te uvrstilo u taj projekt veći broj hrvatskih projekata koji se bave tematikom relevantnom za to područje. Međutim, još uvijek se u nas znatno manje pozornosti posvećuje pitanjima dvojezičnosti, a pogotovo višejezičnosti te se uglavnom o tim pitanjima govori iz perspektive učenja drugoga, to jest stranih jezika.

Tematski blok *Lingvistička ekologija: jezični razvoj i višejezičnost* (Linguistic Ecology: Language Development and Language Pluralism) pokušaj je da se čitatelju predstavite iskustva temeljena na teorijskom, istraživačkom i praktičnom radu, autora iz nekoliko europskih zemalja i Sjedinjenih Država. Raspravlja se o pitanjima jezičnoga pluralizma i jezičnoga razvoja u odnosu na različite jezike i njihov društveni položaj u pojedinim zajednicama. Nadamo se da ćemo time pridonijeti i razvoju naše lingvističke ekologije te se na još jedan način uključiti u obilježavanje Europske godine jezika.

Melita Kovačević